

REDUCE

REUSE

RECYCLE

AKADEMIA

AKADEMIA 3R

KUPIJ ODPowiedzialnie!

REDUCE **REUSE** **RECYCLE**

AKADEMIA

Autor:

Małgorzata Świderek

Redakcja:

Małgorzata Małochleb

Magdalena Noszczyk

Korekta:

Mariusz Leńczuk

Ilustracje:

Małgorzata Świderek

Jerzy Tchórzewski

Design i identyfikacja wizualna projektu „Akademia 3R”:

 Jerzy Tchórzewski jottee.blogspot.com

Kraków 2009

Publikacja została przygotowana przez / Copyright by:

Polska Zielona Sieć

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

ul. Sławkowska 26a, 31-014 Kraków <http://zielonasiec.pl>

www.ekonsument.pl

w ramach kampanii

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE

Publikacja powstała przy współdziałaniu partnerów projektu „Akademia 3R”:

Regions for Recycling and Sustainable Resource management <http://www.acrplus.org>

Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła” <http://zrodla.org>

Wsparcie udzielone przez Islandię, Lichtenstein i Norwegię poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego, a także ze środków budżetu Rzeczypospolitej Polskiej w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych.

Dofinansowano ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Scenariusze zajęć oraz ćwiczenia z projektu „Akademia 3R” są dostępne na licencji Creative Commons: „Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 2.5 Polska”. Treści zawarte w publikacji można kopiować i rozpowszechniać w celach niekomercyjnych pod warunkiem podania źródła i autorstwa.

Wydrukowano na papierze makulaturowym

Prezentacja programu „Akademia 3R”

5–19

Czym jest „Akademia 3R”?	5
Zakres tematyczny programu	6
Dlaczego warto zrealizować program?	7
Cele programu	8
Adresaci programu	9
Etapowa struktura projektu	12
Harmonogram działań	15
Dostęp do informacji publicznych, źródła pozyskiwania informacji (kompetencje urzędników i instytucji)	16

Scenariusze zajęć

21–57

Wstęp do scenariuszy	21
Scenariusz: Świat 3R	23
Scenariusz: 3R	27
Scenariusz: O odpadach opakowaniowych	31
Scenariusz: A ty jak myślisz?	35
Scenariusz: Ekologiczne zakupy – co to znaczy?	37
Scenariusz: Zabierz głowę na zakupy	41
Scenariusz: Symbole ekologiczne	45
Scenariusz: Reanimacja – wyrzucać czy naprawiać?	49
Scenariusz: Reklama – sprzedawanie marzeń	51
Scenariusz: „Akademia 3R” w naszej szkole – kto to zrobi?	55

Ćwiczenia aktywizujące

59–108

Pomaluj torbę (szablony do malowania toreb płóciennych)	59
Hierarchia odpadowa – definicje	60
Hierarchia odpadowa – piramida	61
Alfabet „Akademii 3R”	62
Tablica – znakowanie opakowań	63
„Kontrakty” do podpisania i zobowiązania uczniów do działań 3R	64
Gospodarka odpadowa szkoły	69
Przykładowy kwestionariusz wywiadu z właścicielem sklepiku szkolnego	70
Przykładowy kwestionariusz wywiadu z pracownikami sekretariatu	71
Przykładowy kwestionariusz wywiadu z zaopatrzeniowcem	72
Odpady w moim domu	73
Zakupy w mojej rodzinie – ankieta	74
Krzyżówki – logogryf trudniejszy	76
Krzyżówki – logogryf łatwiejszy	77
Ćwiczenie – posegreguj	78
Ćwiczenie ortograficzne – posegreguj	79
Wykreślanka	80
Połącz zdania z obrazkami	81
Rebusy	85
Statystyka odpadowa	87
Labirynt	91
Zagadka logiczna (szkoła podstawowa 4-6)	92
Zagadka logiczna (gimnazjum)	94
Ankieta dla dzieci – czy moja rodzina jest ekologiczna?	96
STOP reklamom	98
Papier czerpany	101
Oryginalna torba na zakupy (szybie i zdobienie)	103
Gry planszowe	106
Prezenty z niczego	107

Pomysły na działania

109–121

Niematerialne prezenty	109
Statystyka ze śmietnika	110
Szkolne sklepiki kształtują nawyki	112
Sporządzenie listy adresowej z punktami napraw	114
Spotkanie dla rodziców	115
Gazetka szkolna lub blog	116
Giełda dobrych pomysłów	117
Akcje szkolne na różne tematy	118
Wymiana koleżeńska/kiermasze/pchle targi	119
Debata: wyrzucać czy naprawiać?	120
Budujemy kompostownik	121

Bibliografia	123
--------------	-----

5-19

prezentacja programu Akademia 3R

Prezentacja programu „Akademia 3R”

CZYM JEST „AKADEMIA 3R”?

„Akademia 3R” to nowa formuła całorocznej pracy z uczniami dotycząca utrwalania właściwych, ekologicznych nawyków konsumenckich. Jest to program, który ma na celu nie tylko poszerzenie wiedzy, ale aktywizację uczniów do podejmowania działań w zakresie odpowiedzialnego, przemyślanego konsumowania. Szereg przygotowanych scenariuszy, ćwiczeń aktywizujących, pomysłów na działania, umieszczonych w tymże pakiecie edukacyjnym, daje nauczycielowi szerokie spektrum możliwości w zakresie ograniczania odpadów opakowaniowych wytwarzanych przez dzieci i młodzież.

Ograniczenie ilości powstających odpadów jest jednym z zasadniczych elementów kształtowania zrównoważonych wzorców konsumpcji. Zgodnie z definicją wypracowaną na konferencji OECD (Organization for Economic Co-operation and Development – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju) w Oslo w 1994 r., zrównoważona konsumpcja oznacza „wytwarzanie i korzystanie z produktów i usług spełniających podstawowe potrzeby, jednocześnie minimalizujących absorpcję zasobów naturalnych i materiałów toksycznych, jak również ograniczających emisję odpadów i polutantów przez cały cykl życia produktu lub usługi, jednocześnie w taki sposób, aby nie narazić na niebezpieczeństwo niezaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń” [źródło: <http://aim.be>].

Jak wskazują badania przeprowadzone przez Europejską Agencję Ochrony Środowiska, wzrost ilości odpadów jest jednym z najważniejszych problemów środowiskowych Unii Europejskiej. Kraje członkowskie UE wytwarzają rocznie ok. 1,3 miliarda ton odpadów. Dużą część odpadów stanowią odpady opakowaniowe. Ich ilość wzrasta lawinowo z roku na rok. Różnego rodzaju kartoniki, torebki, butelki, puszki i słoiki stanowią do 60% zawartości europejskich wysypisk śmieci [źródło: <http://een.org.pl>]. Produkty te mają bardzo krótki „czas życia” i najczęściej są wykorzystywane jednorazowo, co oznacza konieczność ciągłego pozyskiwania surowców niezbędnych do ich wytwarzania (np. ropa, aluminium, drewno).

W Polsce problem nadmiernej ilości odpadów opakowaniowych widoczny jest na coraz szerszą skalę. Przeciętnie w ciągu roku każdy Polak pozbywa się 34 kg zużytych opakowań. Po zakupionych produktach pozostawiamy co roku 496 tys. ton opakowań papierowych i kartonowych, 430 tys. ton szkła, 264 tys. ton tworzyw sztucznych i 136 tys. ton metali [Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Opakowań, źródło: <http://www.cobro.org.pl>].

Tymczasem lobby producentów opakowań zablokowało proekologiczne zapisy w opracowywanej ustawie o odpadach. Producenci aluminiowych puszek, plastikowych butelek, kartonowych opakowań wzmacnianych aluminium i plastikiem zyskali w Polsce warunki nieporównywalnie lepsze do tych, jakie stwarzają inne kraje rozwinięte. Jest to związane przede wszystkim ze słabym ruchem ekologicznym w Polsce i niskim poziomem edukacji ekologicznej i konsumenckiej społeczeństwa.

Brak świadomości konsumentów jest kluczowym problemem w walce z rosnącą górą odpadów. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez OBOP, aż 3/4 Polaków nie segreguje odpadów [źródło: <http://www.mos.gov.pl>]. Jeszcze gorzej sprawa wygląda w zakresie podejmowania odpowiedzialnych wyborów konsumenckich w kontekście ograniczania powstawania odpadów. Pomimo rozpoczętych działań na poziomie legislacyjnym, na-

dalej bardzo chętnie korzystamy z toreb foliowych jednorazowego użytku, kupujemy masowe ilości napojów w butelkach PET, nie dopytując się o ekologiczne odpowiedniki, np. szklane butelki zwrotne.

Dlatego zdecydowaliśmy się stworzyć program edukacyjny dla dzieci i młodzieży na temat zasad postępowania z odpadami nazwany „Akademia 3R”. Istotne w projekcie jest nie tylko przekazanie młodzieży wiedzy, ale przede wszystkim aktywizacja i motywacja poprzez działania takie jak: obserwacja/kontrola ilości zużywanych odpadów w domu i szkole, badanie systemu zagospodarowania odpadów w gminie ucznia, obserwacja sklepików szkolnych i osiedlowych pod kątem dostępności wielorazowych toreb na zakupy i napojów w butelkach zwrotnych, szycie i malowanie toreb płóciennych.

Najważniejszym celem programu jest to, by pozyskana wiedza mogła zostać wykorzystana do aktywnego działania na rzecz swojej społeczności lokalnej i środowiska przyrodniczego.

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć od 2002 r. realizuje program konsumencki mający na celu kształtowanie proekologicznych wzorców i modeli konsumpcji w polskim społeczeństwie, zwłaszcza wśród ludzi młodych. „Akademia 3R” jest częścią kampanii „Kupuj odpowiedzialnie!”, która konsekwentnie i na różne sposoby poddaje refleksji nawyki konsumenckie polskiego społeczeństwa po to, by świat, w którym żyjemy, stawał się czystszy, sprawiedliwszy, bezpieczniejszy i lepszy.

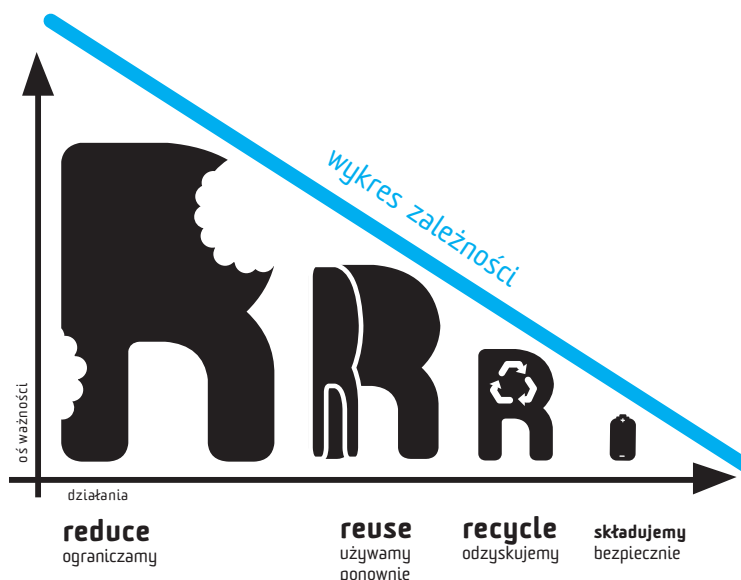
Jak dotąd, w ramach kampanii zrealizowano kilka ogólnopolskich projektów edukacyjno-informacyjnych. Wydano szereg publikacji o tematyce konsumenckiej, w tym: poradniki dla konsumentów, broszury dla uczniów, scenariusze zajęć dla nauczycieli, ulotki, plakaty, jak i filmy czy spoty radiowe. Zorganizowano kilka imprez o charakterze regionalnym, jak i krajowym (pokazy filmów, debaty, jarmarki, happeningi, wystawy, festiwale), ogólnopolską konferencję na temat perspektyw rozwoju etycznej konsumpcji w naszym kraju, a także przeprowadzono szereg zajęć lekcyjnych w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych na terenie 10 województw. Materiały z naszych kampanii można znaleźć na stronie <http://ekonsument.pl>.

Polska Zielona Sieć jest współzałożycielem i członkiem Koalicji Sprawiedliwego Handlu [źródło: <http://fairtrade.org.pl>], która na poziomie ogólnopolskim reprezentuje środowisko organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w rozwój ruchu Fair Trade w Polsce.

ZAKRES TEMATYCZNY PROGRAMU

Tematyka programu obejmuje cały szereg zagadnień związanych z odpowiedzialną konsumpcją oraz właściwym postępowaniem z odpadami. Uświadomienie sobie, jak wiele odpadów wyrzuca statystyczny Polak i jak ogromnym problemem jest zarówno wytwarzana ich ilość oraz ich zaleganie na składowiskach, pozwoli uczestnikom zajęć racjonalniej podchodzić do rozwiązywania tego typu problemów. Program kładzie nacisk na właściwą hierarchię postępowania z odpadami zawartą w prostej zasadzie 3R: Reduce, Reuse, Recycle – ograniczaj powstawanie odpadów, używaj ponownie, odzyskuj.

Kolejne scenariusze zajęć, a także ćwiczenia aktywizujące, poświęcone są tym trzem elementom zasady 3R w ilości odpowiadającej ich ważności (miejscu w hierarchii). W związku z tym na pierwszy rzut oka materiały zebrane w pakiecie sprawiają wrażenie, jakby były programem edukacji konsumenckiej, a nie odpadowej. I o to właśnie chodzi! Musimy zmienić sposób patrzenia na problem odpadowy. Szkoły od lat angażują się

w działania związane z edukacją ekologiczną, wiele z tych działań odnosi się do odpadów. Uczymy dzieci i młodzież jak segregować odpady, bardzo popularne są zbiórki różnego typu surowców: butelek, nakrętek, puszek. Corocznie tysiące uczniów bierze udział w ogólnopolskiej akcji „Sprzątanie świata”. Okazuje się jednak, że ilość odpadów produkowanych przez statystycznego Polaka wciąż rośnie (2005 r. – 9354 tys. ton, 2006 r. – 9877 tys. ton, 2007 r. – 10083 tys. ton), z czego większość trafia na wysypiska. Dlaczego tak się dzieje? Może dlatego, że za bardzo skupiliśmy się na tym, co z odpadami zrobić zamiast zapobiegać ich powstawaniu? A może dlatego, że nie zdawaliśmy sobie sprawy, co jest rzeczywistym problemem? „Akademia 3R” ukazuje problem niezrównoważonej, nieprzemysłanej konsumpcji, co pozwala na uświadomienie nam, że codzienne decyzje konsumenckie mają realny wpływ na nasze otoczenie i na środowisko. Daje to nadzieję, że za kilka lub kilkanaście lat problem nadmiernej produkcji odpadów zostanie ograniczony.

Program Akademii obejmuje m.in. takie zagadnienia jak:

- świadomość konsumencka, zakupy przyjazne środowisku (w tym znaki ekologiczne, jakość produktu, opakowania, torby na zakupy, unikanie kupowania rzeczy niepotrzebnych),
- wpływ konsumentów na producentów oraz sprzedawców,
- sposoby przedłużania życia produktów (wyrzucać czy naprawiać, wymiany koleżeńskie, pchle targi, uzupełnianie opakowań, upcycling – nadanie nowej funkcji starym, bezużytecznym przedmiotom),
- problem odpadów opakowaniowych w Polsce i na świecie,
- recykling i odzysk odpadów oraz sposoby ich segregacji,
- systemy zagospodarowania odpadów.

DLACZEGO WARTO ZREALIZOWAĆ PROGRAM?

Czy warto poprzez „Akademię 3R” zmieniać naszą szkołę i otoczenie? Dzięki programowi wasza szkoła może stać się szkołą przyjazną środowisku, w której edukacja ekologiczna przekłada się na praktyczne działania i powoduje trwałą zmianę w postawach, zarówno młodzieży, jak i dorosłych członków społeczności lokalnej. Działania proekologiczne są elementem programu wychowawczego i dydaktycznego szkoły, a następstwa środowiskowe są brane pod uwagę we wszystkich aspektach funkcjonowania szkoły. Taka placówka staje się wzorem do naśladowania i motorem zmian w lokalnej społeczności. Zaangażowanie w działania na rzecz środowiska oraz wzmacnianie jej aktywności obywatelskiej pozwala wyróżnić się spośród innych szkół, nadając jej swoistą markę. Dla wielu rodziców oprócz wysokiej jakości kształcenia istotne jest także, aby szkoła

uczyła dobrego życia, aktywności obywatelskiej, zdolności do wyboru niepopularnych, ale zrównoważonych ekologicznie zachowań, by wychowywała wrażliwych, otwartych i świadomych ludzi.

Z punktu widzenia ekonomiczno-marketingowego szkoła zaletą realizacji programu jest:

- ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów,
- zmniejszanie ilości zużywanych materiałów (np. papieru, naczyń jednorazowych, materiałów plastycznych),
- pozyskanie drobnych środków z organizacji kiermaszów,
- oszczędność uczniów i rodziców związana z wymianą podręczników, zabawek i innych przedmiotów,
- redukcja kosztów związana ze zmniejszeniem ilości odpadów,
- zminimalizowanie negatywnego wpływu szkoły na środowisko (zmniejszenie tzw. „śladu ekologicznego” szkoły),
- promowanie świadomości środowiskowej wśród uczniów, pracowników i społeczeństwa,
- poprawa wizerunku i wzrost konkurencyjności rynkowej szkoły,
- wzrost zaufania i wiarygodności szkoły.

CELE PROGRAMU

Najważniejszym długofalowym celem projektu jest ograniczanie ilości powstających w Polsce odpadów. Realizacja tego celu wiąże się z podniesieniem poziomu wiedzy w zakresie postępowania z odpadami oraz podniesieniem świadomości i wrażliwości ekologicznej dzieci, młodzieży oraz dorosłych, ukształtowaniem prawidłowych nawyków w zakresie postępowania z odpadami, a także zwiększeniem aktywności obywatelskiej zarówno młodzieży, jak i dorosłych w zakresie podejmowania konkretnych działań proekologicznych w swoich środowiskach lokalnych.

Cele operacyjne programu:

- uświadomienie młodzieży skali problemu odpadowego i wskazanie konieczności działań na rzecz rozwiązania tego problemu,
- zdiagnozowanie wytwarzania odpadów opakowaniowych w domu, szkole, w środowisku lokalnym,
- zapoznanie ze środowiskowymi skutkami codziennych wyborów konsumenckich każdego z nas,
- wskazanie możliwości zapobiegania problemowi odpadowemu „u źródła” poprzez promowanie odpowiedzialnych postaw,
- promocja pozytywnych zachowań w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz postępowania z nimi,
- promocja stylu życia powodującego najmniejsze uciążliwości dla środowiska,
- zaangażowanie uczniów w promocję pozytywnych zachowań,
- wyzwolenie u młodego pokolenia poczucia odpowiedzialności za najbliższe otoczenie oraz środowisko jako całość,
- ukazanie możliwości działań na rzecz poprawy stanu środowiska,
- zmotywowanie do podjęcia takich do powyższych działań we współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się zagadnieniami ochrony przyrody,
- uwrażliwienie rodziców/opiekunów na problemy środowiskowe poprzez proekologiczne inicjatywy dzieci,
- zapoznanie uczestników programu z elementami prawodawstwa dotyczącego odpadów w Polsce.

ADRESACI PROGRAMU

Bezpośrednimi odbiorcami projektu są uczniowie i nauczyciele szkół podstawowych i gimnazjów. Żeby projekt przyniósł wymierne skutki, a jego efekty były trwałe, konieczne jest zaangażowanie całej społeczności szkolnej: rodzin uczniów, pracowników administracji oraz pracowników technicznych szkoły. Kolejnym naturalnym etapem programu będzie skierowanie działań do społeczności lokalnej, sąsiadów, właścicieli i pracowników sklepów czy biur, władz samorządowych. Projekt można realizować na poziomie jednej klasy, warto jednak podjąć trud i namówić pozostałych nauczycieli, dyrekcję oraz innych pracowników szkoły, zaangażować rodziców do tego, by szkoła faktycznie się zmieniła. Choć na etapie planowania wspólne działania tylu osób mogą wydawać się trudne, to w efekcie przyniosą one wiele korzyści. Uczniowie realizujący program otrzymają jasny przekaz od całego otoczenia, że ich działania są przyjmowane ze zrozumieniem i są wspierane przez dorosłych, a młodzież zobaczy, że jej trud i starania nie pójdą na marne.

Działania zmierzające do zmiany postaw i zachowań nie mogą ograniczać się do kilku lekcji z wybranym nauczycielem i podjęcia jednorazowej aktywności. Ważna jest konsekwencja (np. mówimy, że powinniśmy unikać jednorazowych opakowań, a następnie na szkolnej imprezie okazuje się, że uczniowie dostają soki w kubeczkach jednorazowych), dawanie dobrego przykładu (nauczyciel powieła materiały dla uczniów dwustronnie), wzajemne motywowanie, a także możliwość podejmowania właściwych decyzji (np. jeśli w szkole nie ma pojemników do segregacji, albo w szkolnym sklepiku nie ma napojów w zwrotnych opakowaniach, uczeń nie może praktykować pozytywnych zachowań).

Jeżeli wszyscy razem – uczniowie, grono pedagogiczne, pracownicy szkoły – podejmą decyzję o działaniach na rzecz tego, by szkoła w rzeczywistości, a nie tylko na poziomie deklaracji, stała się bardziej ekologiczna, to takie wyzwanie ma realne szanse powodzenia.

Zanim przystąpimy do realizacji programu należy podjąć świadomą, kolektywną decyzję, że chcemy to zrobić. W większości szkół (jeśli nie we wszystkich) działania związane z tematyką odpadową są już od dawna realizowane, ale zazwyczaj są one oderwane od siebie i jednorazowe. Działania „Akademii 3R” są doskonałą bazą do podjęcia systemowej zmiany w funkcjonowaniu szkoły jako społeczności i instytucji. Projekt proponuje trwałe działania skierowane do całej szkoły, a do tego potrzebna jest akceptacja i zaangażowanie całej społeczności szkolnej. Na początku należy więc stworzyć zespół, który będzie motywował, dostarczał wiedzy, organizował i monitorował przebieg projektu. Najlepiej jeśli w skład tego zespołu wejdą przedstawiciele różnych grup – zarówno nauczyciele, jak i pracownicy sekretariatu, rodzice i uczniowie. Następnie należy przekonać całą zbiorowość szkolną do aktywnego uczestnictwa w działaniu. Być może będzie to najtrudniejsza część całego projektu, ale z pewnością niezbędną dla realizacji celu.

Ważne jest, aby to uczniowie stanowili siłę napędową projektu. Nauczyciele po zainicjowaniu programu powinni przekazać pałeczkę uczniom tak, aby mogli się oni wykazać swoją pomysłowością, umiejętnościami i zaangażowaniem. Oczywiście, nauczyciele w trakcie realizacji projektu pełnią rolę przewodników, którzy wspierają, motywują, a w razie potrzeby pokierują uczniów.

Kto?	Co może zrobić? Co od niego zależy?
Dyrektor i jego zastępcy	<ul style="list-style-type: none">● odpowiada zarówno za sprawy administracyjne, jak i za nadzór pedagogiczny,● powinien zrozumieć problem odpadów generowanych przez społeczność szkolną, poznać ekonomiczne i wychowawcze zalety przystąpienia do programu,● dysponuje środkami finansowymi szkoły, może przeanalizować wydatki szkoły pod kątem ochrony środowiska i dostosowywać je odpowiednio (zarówno produktów potrzebnych do codziennego funkcjonowania szkoły, jak i większych zakupów związanych np. z remontem),● jest odpowiedzialny za organizowanie obsługi administracyjnej, finansowej i gospodarczej szkoły,● motywuje nauczycieli i inicjuje ich działania,● podejmuje decyzję o przystąpieniu do programu „Akademia 3R”,● zawiera umowy na odbiór odpadów posegregowanych i zbiórek baterii z firmą odbierającą odpady, umowy;
Uczniowie	<ul style="list-style-type: none">● są zaangażowani w praktyczną realizację zasady 3R, odpowiadają za stosowanie jej w domu i w szkole oraz dawanie dobrego przykładu innym,● odpowiadają za rozpowszechnianie idei w rodzinie, wśród kolegów, w społeczności lokalnej;
Samorząd szkolny	<ul style="list-style-type: none">● rozpowszechnia zasadę 3R wśród rówieśników,● inicjuje wspólne działania angażujące wiele klas;
Nauczyciele	<ul style="list-style-type: none">● zachęcają do proekologicznych postaw, mając bezpośredni wpływ na uczniów podczas zajęć,● własnym zachowaniem promują zasadę 3R (wykorzystanie autorytetu nauczyciela),● wspierają uczniów w ich inicjatywach, inicjują działania,● dostarczają wiedzy i kształtują umiejętności uczniów,● koordynują i uczestniczą w realizacji programu „Akademia 3R”,● pozyskują fundusze ze źródeł zewnętrznych (przy wsparciu dyrekcji);
Wychowawca klasy	<ul style="list-style-type: none">● może zrobić to, co inni nauczyciele, ale również:● daje dobry przykład uczniom,● ma kontakt z rodzicami, przekazuje im informacje o projekcie, oczekiwanych rezultatach, wiedzę dotyczącą problemu odpadów opakowaniowych, zachęca ich do włączenia się w realizację projektu,● jako osoba odpowiedzialna za rozwój uczniów (wycieczki szkolne, imprezy szkolne, organizację przerw śniadaniowych, wyglądu sali lekcyjnej) ma największy wpływ na uczniów, czynnie wprowadzając zasadę 3R w życie klasy;

Kto?	Co może zrobić? Co od niego zależy?
Bibliotekarka/ bibliotekarz	<ul style="list-style-type: none"> ● daje najlepszy przykład Reuse w szkole (wypożyczanie, a nie kupowanie), może organizować akcje wymiany książek, ● może zorganizować akcje zbierania starych gazet i czasopism, ● edukuje, jak dbać o książki;
Właściciel/ właścicielka sklepu szkolnego	<ul style="list-style-type: none"> ● unika produktów jednorazowych – długopisów, kubeczków, foliówek, ● umożliwia zakup owoców, napojów w opakowaniach zwrrotnych, drożdżówek, kanapek, nabiału (jogurtów, serków), ● sprzedaje produkty lokalne, ● zachęca uczniów do wyboru produktów zdrowych i przyjaznych środowisku, ● sprzedaje kanapki i drożdżówki w serwetce zamiast w foliowej torebce, ● segreguje odpady opakowaniowe (opakowania zbiorcze), ● umożliwia zakup torby lnianej;
Rodzice	<ul style="list-style-type: none"> ● mogą wprowadzać zasadę 3R w domu (nauczają odpowiedzialnej konsumpcji, pakowania drugiego śniadania do pudełek śniadaniowych, kupowania zeszytów z papieru makulaturowego itp.), ● pozytywnie wspierają dzieci oraz popierają realizację programu w szkole, ● mogą przekazywać uczniom w domu system wartości, który uwzględnia treści proponowane przez szkołę, ● są obecni podczas akcji organizowanych przez szkołę;
Rada rodziców	<ul style="list-style-type: none"> ● może podejmować decyzje o wykorzystaniu środków z komitetu rodzicielskiego (świadomie, z uwzględnieniem skutków środowiskowych, może planować wydawanie pieniędzy, np. na zakup nagród dla uczniów, doposażenie sal, organizację imprez szkolnych);
Sekretarka/ sekretarz	<ul style="list-style-type: none"> ● może oszczędzać papier (np. drukować tylko faktycznie potrzebne dokumenty, drukować dwustronnie, wykorzystywać papier makulaturowy do notatek), ● może oszczędzać materiały biurowe (stosować długopisy z wymiennym wkładem, uzupełniać toner, kartridż, używać kopert mniejszego formatu), segregować odpady;
Konserwator	<ul style="list-style-type: none"> ● może naprawiać zepsute urządzenia zamiast kupować nowe, ● może zbudować kompostownik;
Zaopatrzeniowiec	<ul style="list-style-type: none"> ● może realizować zakupy z uwzględnieniem konsekwencji środowiskowych: wybierać opakowania zbiorcze, kupować produkty trwałe i wielorazowe, unikać produktów jednorazowych, wybierać produkty z recyklingu (np. papier makulaturowy) możliwe do ponownego wykorzystania, kupować produkty lokalne, produkty z certyfikatami ekologicznymi, wybierać produkty przyjazne środowisku (np. świetlówki zamiast żarówek);

Kto?	Co może zrobić? Co od niego zależy?
Personel sprzątający, woźna/woźny	<ul style="list-style-type: none">● może konsekwentnie segregować odpady,● minimalizować zużycie środków chemicznych, używać produktów biodegradowalnych,● ograniczać marnotrawstwo produktów w szkole;
Kucharka, obsługa stołówek	<ul style="list-style-type: none">● może używać naczyń wielorazowych,● unikać marnowania jedzenia,● stosować jedzenie wykonane z produktów nieprzetworzonych i jak najmniej opakowanych (świeżych warzyw, owoców),● wybierać produkty lokalne i sezonowe,● stosować zbilansowane posiłki (dużo warzyw, mało cukru, tłuszczu, mniej potraw mięsnych),● kompostować odpadki spożywcze;
Wójt/burmistrz, samorząd lokalny	<ul style="list-style-type: none">● może dofinansować działania edukacyjne, zakup koszy do segregacji, inicjować działania proekologiczne w podległych szkołach.

ETAPOWA STRUKTURA PROJEKTU

Każdy z nas potrzebuje wiadomości, motywacji, pewnych umiejętności, aby podjąć określone działanie. Podobnie jest z realizacją programu edukacyjnego opartego na aktywnych inicjatywach, takiego jak „Akademia 3R”. Aby myśleć o jakimkolwiek działaniu musimy dostrzec i zrozumieć problem, następnie zebrać podstawowe fakty i dowiedzieć się jak najwięcej zarówno o problemie, jak i możliwych rozwiązaniach. Kolejnym etapem jest uświadomienie sobie własnego wpływu na istnienie (tworzenie) problemu, jak i jego rozwiązanie. Ta świadomość, że „ja mogę coś zrobić” daje motywację do działania, do zmiany we własnym życiu. Kiedy okazuje się, że ja, moi przyjaciele i rodzina mamy wpływ na otoczenie, że nasze działania przynoszą rezultaty, możemy przejść do kolejnego etapu, czyli zachęcania innych do działań poprzez pokazywanie własnych doświadczeń i dawanie dobrego przykładu.

Istotnym elementem realizacji programu dotyczącego odpadów jest **uświadomienie sobie skali problemu**, a przede wszystkim, co tak naprawdę nim jest. Kolejne edycje zbierania puszek, makulatury, segregacja odpadów czy ogólnopolskie akcje „Sprzątania świata” będą pozbawione sensu, dopóki każdy z nas nie uświadomi sobie, gdzie leży prawdziwy problem nadmiernej produkcji odpadów opakowaniowych. Jest to bardzo złożone zagadnienie. Kiedy spytamy przeciętnego ucznia, dlaczego należy zajmować się odpadami, wielu mówi o śmieciach zanieczyszczających lasy, łąki, trawniki, pojawia się kwestia dzikich wysypisk śmieci. Może bardziej uświadomieni są mieszkańcy terenów położonych w pobliżu składowisk odpadów. Każdego dnia są oni bezpośrednimi obserwatorami wzrostu ilości składowanych odpadów komunalnych. Uświadomienie sobie tego jak dużo śmieci wyrzucamy i jak wiele z nich trafia na wysypiska i składowiska jest pierwszym krokiem do przekonania, że trzeba podjąć działanie na rzecz ograniczenia ilości odpadów. Z jednej strony zasypujemy naszą planetę odpadami, z drugiej musimy pamiętać, że rzeczy, nim trafiły na wysypisko należało najpierw wyprodukować, często z nieodnawialnych surowców, zużywając przy tym energię i wodę, następnie zapakować i przetransportować, często na drugi koniec świata. To wszystko ma olbrzymi, obciążający wpływ na środowisko, co znacząco wpływa m.in. na zmiany klimatu, zanieczyszczenie wody, gleby i powietrza.

Kolejny etap jest poświęcony zagadnieniu, **skąd się biorą ogromne ilości odpadów**. Zastanawiając się nad tym, warto zajrzeć do własnego szkolnego kosza na śmieci, zobaczyć co się w nim znajduje i odpowiedzieć sobie na pytanie: czy wszystkie z tych rzeczy musiały tam trafić? Ta prosta czynność – świadome przyjrzenie się własnym odpadom – zarówno w szkole jak i w domu, daje nam bardzo dużą wiedzę i pozwala myśleć o rozwiązaniach. Warto również spojrzeć na problem z różnych perspektyw, poznać jak najwięcej danych. Zobaczyć, co łąduje w koszu w sekretariacie szkoły, w kuchni, na korytarzach, co dzieje się ze śmieciami ze szkoły, czy są segregowane, kto je odbiera i jak często. Można sprawdzić jak sprawa odpadów wygląda na osiedlu w miejscowości, w której mieszkamy? Czy odpady są sortowane, jeśli nie to dlaczego, jeśli tak, to ile procent? Czy w pobliżu znajdują się punkty skupu surowców? Gdzie można pozbyć się odpadów niebezpiecznych, wielkogabarytowych? Czy podejmowane są inicjatywy służące ograniczeniu ilości powstawania odpadów? Starsi uczniowie mogą poszukać też danych dotyczących Polski, Unii Europejskiej, poszczególnych krajów. Dowiedzieć się jak procentowo przedstawia się udział odpadów komunalnych do przemysłowych w danej miejscowości, czy w pobliżu funkcjonuje sortownia, kompostownia, spalarnia, zakłady wykorzystujące surowce wtórne. Im więcej posiadamy takich danych, tym łatwiej będzie nam podejmować działania. Potrzebna jest także informacja nt. tego, jak możemy zapobiegać powstawaniu odpadów, warto utrwalać i powielać pozytywne wzory. Oczywiście, proces pozyskiwania informacji powinien trwać cały czas, także po zakończeniu wdrażania programu w szkole, tak aby wiedzieć, jak zmienia się sytuacja, by móc reagować na zmiany np. dotyczące sposobu zagospodarowania odpadów w miejscowości.

Kiedy już wiemy o skali problemu i uzyskaliśmy świadomość, że jesteśmy jego współtwórcami, należałoby wreszcie **przejsć do działań**. Pozornie rozwiązanie problemu jest łatwe – wystarczy, że każdy z nas będzie podejmował właściwe decyzje w codziennym życiu. To przecież właśnie nasze **indywidualne zachowania** są najważniejsze, gdyż to one, pomnożone przez ilość mieszkańców miasta, województwa, Polski czy Unii Europejskiej, dają określone rezultaty. Trudno zrzucić winę na kogoś innego – każdy z nas jest odpowiedzialny za śmieci, które produkuje. Wystarczy więc, że każdy z nas się zmieni. I choć ta zmiana na pierwszy rzut oka jest prosta (wystarczy na zakupy brać własną wielorazową torbę, kupować mniej, wybierać produkty jak najmniej opakowane, trwałe, używać ich jak najdłużej a na końcu segregować odpady), to niestety wymaga ciągłego pilnowania się, świadomego działania, samozaparcia (kupić czy nie kupić?) i wytrwałości – z czasem pewne zachowania wejdą nam w nawyk, choć na początku mogą pojawiać się problemy i opór wobec nowych praktyk.

Na tym etapie istotna jest ciągła motywacja i wzajemne wspieranie się, dlatego tak ważna jest współpraca całej społeczności szkolnej. Aby zmiana w naszym podejściu do wytwarzania i pozbywania się odpadów faktycznie nastąpiła, możemy wykorzystać kilka sprawdzonych mechanizmów.

Kontrakt – zarówno uczniowie, nauczyciele i inni pracownicy szkoły tworzą zbiór zasad/postanowień, które będą wprowadzać w życie. Ważne jest, żeby kontrakty były współtworzone przez osoby, które później je podpiszą, a sygnatariusze byli przekonani do ich treści. Kontrakty powinny być zróżnicowane, tak aby odnosiły się do czynności i prac wykonywanych przez poszczególne osoby. Na inne działania (np. sposób korzystania z materiałów biurowych) powinien położyć nacisk pracownik sekretariatu szkoły, a na jeszcze inne dyrektor (np. zorganizowanie selektywnej zbiórki odpadów, pozyskanie środków na kosze, renegotjowanie umowy z dzierżawcą sklepiku szkolnego), intendent (wybór produktów przyjaznych środowisku), nauczyciel czy uczeń. W kontraktach należy być bardzo konkretnym, tak aby nie trzeba było zastanawiać się nad interpretacją kolejnych postanowień. Elementem kontraktu może być też opisanie sposobu i częstotliwości ewaluacji. Kontrakty mogą być uroczystie podpisane przez dyrektora szkoły, wszystkich nauczycieli, pracowników,

samorząd szkolny i samorządy poszczególnych klas podczas uroczystego apelu czy święta szkoły (pozostali uczniowie podpiszą kontrakty w klasie).

Spotkanie dla rodziców – większość produkowanych przez nas odpadów wiąże się z naszym życiem codziennym, dlatego ważne jest zaangażowanie rodziców w realizację programu. Uczniowie powinni otrzymywać wsparcie rodziców (a rodzice wsparcie i wiedzę od swoich dzieci). Tylko w sytuacji, gdy w rodzinnych domach uczniów stosuje się zasadę 3R, dzieci i młodzież mogą wyrobić sobie odpowiednie nawyki. Choć zadanie może być trudne, to warto przekonać rodziców do podjęcia działania we własnym domu. W szkołach, w których rodzice są pełnoprawnymi uczestnikami społeczności szkolnej będzie łatwiej przekonać ich do współpracy. Dzięki temu zarówno młodzież, jak i nauczyciele mogą otrzymać dodatkową pomoc, np. przy organizacji wydarzeń, podejmowaniu działań skierowanych do społeczności lokalnej. Do rodziców możemy docierać za pośrednictwem uczniów, poprzez wydawnictwa (ulotki, kontrakty i inne materiały), poprzez stronę internetową czy gazetkę szkolną. Z pewnością najlepszym rozwiązaniem będzie zorganizowanie spotkania dla rodziców we współpracy z młodzieżą, podczas którego omówiony zostałby problem odpadowy, zalety uczestnictwa w programie całych rodzin, sposoby zapobiegania powstawaniu odpadów. Wszystkie wymienione powyżej metody mogą i powinny się uzupełniać.

Motywacja – ponieważ działanie jest rozłożone na etapy, warto co jakiś czas zorganizować spotkanie motywujące, szczególnie, gdy zauważymy spadek motywacji. Może to być sesja posterowa (wystawa plakatów przygotowanych przez uczniów), która pokaże, co udało się dotychczas zrobić, pokaz filmu o tematyce związanej z konsumpcjonizmem lub odpadami, spotkanie ze specjalistą, giełda pomysłów (np. ogłaszamy, że przez tydzień obserwujemy nasze wzajemne dokonania i wyznaczonego dnia dzielimy się swoimi pozytywnymi obserwacjami, takie działanie można przeprowadzić na poziomie klasy lub całej szkoły).

Oprócz naszych codziennych zachowań, które wpływają na środowisko, równie ważne są wspólne działania uzupełniające, które dają dodatkowe możliwości. Mogą to być, popularne w wielu kręgach, wymiany odzieży, zabawek, ozdób, książek, gier itp. albo zorganizowanie kiermaszu rzeczy zbędnych lub wytworów „recyklingu” (zajęcia plastyki z wykorzystaniem materiałów nadających się do recyklingu) czy zorganizowanie szkolnego banku czasu.

Ostatnim elementem programu jest podjęcie przez uczniów działań mających na celu **promocję postaw proekologicznych** i pozytywnych zachowań w kontekście odpadów wśród społeczności lokalnej. Mogą to być spotkania otwarte, kiermasze, akcje uświadamiające (np. skierowane do właścicieli sklepów), happeningi itp. Młodzież bardzo chętnie angażuje się w przygotowanie takich wydarzeń i przy okazji uczy wielu umiejętności przydatnych w życiu. Praca przy organizacji takich akcji, oprócz kształtowania postaw proekologicznych, uczy działania zespołowego, planowania, realizacji zadań zgodnie z harmonogramem, systematyczności, konsekwencji w postępowaniu oraz brania odpowiedzialności za własne decyzje (np. niedokładne wykonanie zadania może skutkować problemami w dalszej jego realizacji), szacowania szans i zagrożeń, podejmowania decyzji. Praca, o ile jest dobrze pokierowana i zaplanowana, powinna dawać możliwość samodzielnego rozwoju uczniów, bez ciągłego nadzoru i kontroli nauczyciela, dzięki czemu poczucie odpowiedzialności, a także satysfakcja młodzieży z efektów ich działań będzie większa. Możliwość samodzielnego przygotowania wydarzenia jest dla nich cennym doświadczeniem, a dla nauczycieli okazją do spojrzenia na uczniów z innej niż zazwyczaj perspektywy. Takie działanie pomoże zaktywizować uczniów dotąd mało aktywnych, pozwoli pokazać się z dobrej strony tym, których umiejętności w codzienności szkolnej nie były widoczne. To z kolei wpłynie pozytywnie na pewność siebie i rozwój aktywnych postaw obywatelskich u młodych ludzi.

HARMONOGRAM DZIAŁAŃ

Realizacja programu przewidziana jest na okres jednego roku szkolnego. Ponieważ jednak celem „Akademii 3R” jest kontynuowanie zapoczątkowanych działań wprowadzonych w szkole i w życiu jej społeczności, konieczne będzie powtarzanie pewnych elementów programu każdego roku dla nowych uczniów pojawiających się w szkole (oraz ich rodziców), co jednocześnie wzmocni motywację dotychczasowych odbiorców programu. Istotnym elementem programu jest aktywizacja młodzieży do działań na rzecz środowiska i społeczności lokalnej, dlatego warto także w kolejnych latach wprowadzać i angażować uczniów do organizacji spotkań, kiermaszów i innych działań zarówno wewnątrzszkolnych, jak i skierowanych do społeczności lokalnej.

Działania w poszczególnych etapach projektu mogą się przeplatać i uzupełniać. Wszystkie proponowane do realizacji pomysły powodują wzrost świadomości ekologicznej zarówno bezpośrednich uczestników projektu, czyli uczniów, nauczycieli i innych pracowników szkoły, jak i rodzin uczniów, okolicznych przedsiębiorców oraz społeczności lokalnej. Czas trwania poszczególnych etapów jest płynny i zależy od początkowego stanu wiedzy, postaw oraz dotychczasowych działań prowadzonych w szkole.

Propozycja kolejnych działań:

- zapoznanie z programem, zebranie pomysłów, pytań, wątpliwości, stworzenie grupy roboczej,
- kolektywne (podjęte przez przedstawicieli wszystkich grup społeczności szkolnej) podjęcie decyzji o przystąpieniu do projektu poprzedzone zapoznaniem się z harmonogramem, sposobami pracy itp.,
- przeprowadzenie warsztatów dla młodzieży,
- planowanie i realizacja działań związanych ze zdobywaniem wiedzy przez młodzież (ankiety, wywiady, przegląd prasy, obserwacje itp.),
- wyciągnięcie wniosków z badań (np. wyłonienie najpilniejszych problemów), zaprezentowanie ich społeczności szkolnej w formie gazetki, strony internetowej, sesji z prezentacjami dla zaproszonych gości,
- przygotowanie harmonogramu przez zespoły robocze składające się z uczniów oraz zainteresowanych pracowników szkoły,
- uroczyste podpisanie kontraktów i upublicznienie ich,
- wprowadzenie w życie indywidualnych zachowań i działań zawartych w kontraktach,
- planowanie i organizacja działań zewnętrznych (np. kiermasze, przygotowanie pojemników do segregacji, akcja uświadamiająca wśród właścicieli okolicznych sklepów, promocja produktów ekologicznych w szkolnym sklepiku).

Dodatkowo konieczna będzie okresowa ewaluacja („jakościowa”, obejmująca zachowania uczniów, jak i pozostałych przedstawicieli zbiorowości szkolnej oraz „ilościowa”, np. badająca zużycie papieru, naczyń jednorazowych) oraz planowanie kolejnych działań. Tak przedstawiony sposób jest wzorcowy, jednak może być modyfikowany w zależności od kreatywności uczniów i nauczycieli oraz uwarunkowań szkolnych.

DOSTĘP DO INFORMACJI PUBLICZNYCH, ŹRÓDŁA POZYSKIWANIA INFORMACJI (KOMPETENCJE URZĘDNIKÓW I INSTYTUCJI)

W trakcie realizacji programu uczniowie, zwłaszcza starsi, będą pozyskiwali informacje od instytucji państwowych. Przypominamy, że art. 61 „Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej” oraz „Ustawa o dostępie do informacji publicznej” gwarantują wszystkim obywatelom (także dzieciom i młodzieży) dostęp do informacji. Jeśli uczniowie będą mieli trudności z pozyskaniem informacji z urzędów prosimy o powoływanie się na wyżej wymienione akty prawne (Dz.U. z dn. 6 września 2001 r. nr 112 poz.1198 z późniejszymi zmianami).

Art. 4. ustawy mówi: do udostępniania informacji publicznej obowiązane są władze publiczne oraz inne podmioty wykonujące zadania publiczne, w szczególności:

1. organy władzy publicznej,
2. organy samorządów gospodarczych i zawodowych,
3. podmioty reprezentujące zgodnie z odrębnymi przepisami Skarb Państwa,
4. podmioty reprezentujące państwowe osoby prawne albo osoby prawne samorządu terytorialnego oraz podmioty reprezentujące inne państwowe jednostki organizacyjne albo jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego,
5. podmioty reprezentujące inne osoby lub jednostki organizacyjne, które wykonują zadania publiczne lub dysponują majątkiem publicznym, oraz osoby prawne, w których Skarb Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub samorządu gospodarczego albo zawodowego mają pozycję dominującą w rozumieniu przepisów o ochronie konkurencji i konsumentów.

Art. 12. ust. 2 ustawy mówi: Podmiot udostępniający informację publiczną jest obowiązany zapewnić możliwość:

1. kopiowania informacji publicznej albo jej wydruk lub
2. przesłania informacji publicznej albo przeniesienia jej na odpowiedni, powszechnie stosowany nośnik informacji.

Art. 13 ustawy określa czas przekazania informacji od złożenia wniosku (wniosek może być ustny lub pisemny), informacja powinna być udostępniona nie później niż 14 dni od dnia złożenia wniosku.

We wniosku można określić w jakiej formie i w jaki sposób chcielibyśmy otrzymać informacje (kserokopie, wydruki, pliki, przesłane pocztą tradycyjną, faksem, pocztą elektroniczną, skopiowane na dostarczony nośnik – dyskietkę, płytę). Jeśli urząd posiada możliwości techniczne, to jest zobowiązany udostępnić materiały w wybrany przez nas sposób.

PRZYKŁADOWE ŹRÓDŁA POZYSKIWANIA INFORMACJI

Gdzie i jakich informacji można szukać w instytucjach publicznych?

Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie gminy – jest to dokument określający szczegółowe zasady utrzymania porządku i czystości na terenie nieruchomości znajdujących się w gminie m.in. : prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, sprzątnięcia zanieczyszczeń z części nieruchomości służącej do użytku publicznego, mycia i napraw pojazdów samochodowych, rodzaju pojemników i innych urządzeń przeznaczonych do zbierania odpadów komunalnych na terenie nieruchomości i drogach publicz-

nych, ich rozmieszczenia i utrzymania w odpowiednim stanie sanitarnym, porządkowym i technicznym, częstotliwości i sposobu pozbywania się odpadów komunalnych lub nieczystości ciekłych z nieruchomości oraz terenów przeznaczonych do użytku publicznego.

Gminny/Powiatowy/Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami – przedstawia cel planowania gospodarki odpadami na danym obszarze, charakterystykę obszaru z punktu widzenia gospodarki odpadami, analizę stanu aktualnego, prognozę ilości wytwarzanych odpadów, cele i kierunki działań w poszczególnych sektorach (gospodarczy, komunalny), przewidywane zadania do realizacji, możliwości pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć z zakresu gospodarki odpadami, zasady zarządzania i monitoringu systemu zarządzania odpadami, elementy edukacji ekologicznej i wskazówki do jej realizacji.

Program Ochrony Środowiska – dokument ten opisuje obszar pod względem kierunków ochrony środowiska uwzględniając m.in. jego lokalizację, klimat, budowę geologiczną, sytuację społeczną, zaludnienie, ruchy ludności, strukturę utrzymania i zatrudnienia, tendencje przyszłego rozwoju. Zawiera główne cele strategicznego rozwoju w aspekcie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych (w zakresie ochrony wód, powietrza, gleb) oraz traktuje o gospodarowaniu odpadami, ochronie przed hałasem, promieniowaniem, edukacji ekologicznej i ochronie przyrody na danym obszarze. Opisuje system wdrażania, realizację i zarządzanie przedstawionym Programem, a także uwarunkowania finansowe, możliwości pozyskiwania dofinansowań i kryteria określania priorytetów inwestycyjnych.

Statystyki i dane wydziałów urzędów miast/gmin (odpowiedzialnych za ochronę środowiska i gospodarkę komunalną) – wydziały te opracowują dane dotyczące gospodarowania odpadami w danym mieście/gminie, zlecają inwentaryzacje przyrodnicze, przygotowują programy ochrony środowiska, udostępniają informacje o środowisku i jego ochronie.

Wojewódzka baza danych o odpadach – Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku o odpadach (Dz. U. Nr 62 z 2001 r., poz. 628, ze zm.) nałożyła na marszałków województw obowiązek prowadzenia wojewódzkich baz danych dotyczących wytwarzania i gospodarowania odpadami wraz z rejestrem udzielonych zezwoleń w zakresie wytwarzania i gospodarowania odpadami oraz sporządzania rocznego raportu wojewódzkiego, przekazywanego ministrowi właściwemu do spraw środowiska. Jest ona częścią centralnej bazy danych, którą prowadzi Ministerstwo Środowiska.

Krajowy plan gospodarki odpadami – jest planem, w którym zawarta została analiza stanu gospodarki odpadami, prognoza zmian, przyjęte cele, system i kierunki działań gospodarowania odpadami, a także harmonogram i sposób finansowania działań w tym zakresie.

„**Ochrona środowiska**”, **GUS** – syntetycznie ujęty pełny zakres badań statystycznych, opisuje funkcjonujące podsystemy Państwowego Monitoringu Środowiska oraz źródła administracyjne charakteryzujące stan, zagrożenie i ochronę środowiska w danym roku na tle lat poprzednich. Dane dotyczą warunków naturalnych i poszczególnych komponentów środowiska. Zawarta została również problematyka odpadów, promieniowania i hałasu, skutków zdrowotnych degradacji środowiska, a także działalność na rzecz ochrony i kontroli środowiska, ekonomicznych aspektów ochrony środowiska, w tym wydatków inwestycyjnych i efektów rzeczowych oraz wydatków bieżących.

Rocznik statystyczny GUS – jest obszernym zestawem informacji o Polsce, zawiera wybrane dane o krajach Europy i świata, prezentuje opis statystyczny stanu gospodarki oraz poziomu życia ludności.

Wojewódzkie Inspektoraty Ochrony Środowiska (i ich delegatury w dawnych miastach wojewódzkich) – przygotowują raporty o stanie środowiska województwa, na podstawie prowadzonego monitoringu środowiska, badań jakości środowiska, obserwacji i oceny jego stanu oraz zachodzących w nim zmian.

Wojewódzkie Stacje Sanitarne – Epidemiologiczne – wykonują badania i pomiary środowiskowe.

Nawiązanie współpracy z władzami samorządowymi, lokalnymi instytucjami i innymi partnerami spoza szkoły pozwala uczniom na rozwijanie umiejętności aktywnego udziału w życiu publicznym, zdobycie praktycznej wiedzy bezpośrednio od specjalistów. Jednocześnie współpraca ta pozwoli zainteresować władze, lokalne media inicjatywami podejmowanymi przez młodzież, co powinno skutkować wsparciem prac uczniów.

Strony internetowe poświęcone odpadom:

<http://odpady.org.pl> – strona dla przedsiębiorców, urzędników, kadry naukowej i wszystkich osób zainteresowanych zagadnieniami gospodarki odpadami,

<http://recykling.pl> – wortal stworzony przez Fundację Nasza Ziemia z myślą o jak najszerszym i darmowym dostarczaniu informacji na temat gospodarki odpadami, selektywnej zbiórki i recyklingu,

<http://segreguje.eco.pl> – program edukacyjny Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych,

<http://recal.pl> – strona Fundacji na rzecz Odzysku Aluminiowych Puszek po Napojach, na której znajdują się ciekawe i użyteczne informacje dotyczące produkcji i odzysku puszek aluminiowych,

<http://reba.pl> – dla wszystkich osób zainteresowanych problemem selektywnej zbiórki baterii. Serwis zawiera wszelkie niezbędne informacje zarówno dla szkół, jak i samorządów oraz firm, które chcą zostać partnerami w zakresie zbiórki baterii,

<http://elektroeko.pl>, <http://elektrosmieci.pl> – ElektroEko Organizacja Odzysku Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego S.A. to firma, która przejmuje obowiązki od przedsiębiorców wprowadzających na rynek sprzęt elektryczny i elektroniczny. Na stronie znajdują się informacje nt. najbliższego punktu zbiórki elektrośmieci,

<http://fos.pl> – strona Stowarzyszenia Forum Opakowań Szklanych, gdzie znajdują się ciekawe informacje i scenariusze na temat produkcji i recyklingu szkła;

Ciekawe linki dla nauczycieli:

<http://eduinfo.pl> – baza informacji i aktualności dla nauczycieli i edukatorów nieformalnych,

<http://men.gov.pl> – strona Ministerstwa Edukacji Narodowej,

<http://mos.gov.pl> – strona Ministerstwa Środowiska,

<http://nfosigw.gov.pl> – strona Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;

Ciekawe linki związane z zasadą 3R:

<http://daryrzeczowe.pl> – strona projektu Stowarzyszenia Banku Drugiej Ręki. Celem serwisu jest umożliwienie przekazania niepotrzebnych, ale wciąż wartościowych i sprawnych rzeczy, które mogą służyć organizacjom i placówkom non-profit,

<http://www.oddamzafriko.pl> – forum dla tych, którzy chcą oddać niepotrzebne rzeczy innym,

<http://oddajtelefon.pl> – ogólnopolska kampania dotycząca zbiórki zużytych telefonów komórkowych,

<http://niemarnuje.pl> – kampania poświęcona przeciwdziałaniu marnowania żywności.